

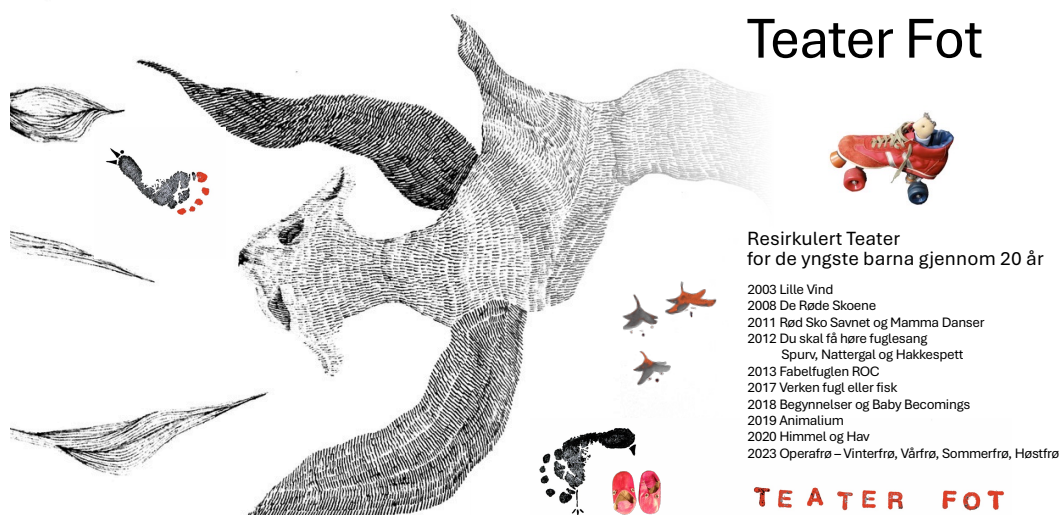
Teater Fot 20 år

Dette er en kort fortelling om en lang historie.

Høsten 2024 fikk Teater Fot en ukes residens på Rosendal Teater, der jeg som kunstnerisk leder fikk litt tid til å bearbeide gammelt materiale helt tilbake til 2003, med tanke på å finne en form som samler og rommer denne historien. Tiden og rommet satte en ramme for installasjonen, som besto av scenografiske elementer, rekvisitter og kostymer fra 12 forestillinger. I rommet fikk tingene sjansen til å møte hverandre, og på denne måten sette den historiske lineariteten i spill, og slå krøll på halen. Jeg opplever at teaterarbeid sitter i kroppsmindet, når man har vært i en lang prøveprosess eller spilleperiode. Disse kroppsminnene ligger lagret dypt inne, men har en lengsel i seg etter å komme til uttrykk på nytt, og på nye måter. Utøvernes kroppsminner er i Teater Fot knyttet til ting, bevegelser og til musikk. Dette var noe jeg hadde lyst til å undersøke i løpet av residensuken.

Spørsmålene jeg stilte meg selv etter 20 år var følgende: Har et teater og et kunstnerskap en utviklingslinje, eller går vi i sirkler omkring den samme tematikken? Kan tiden løses opp når røde sko møter operafrø? Kan teaterrommet romme ulike tider? Kan utøvere hente fram scener som ble spilt for 20 år siden, lever de fortsatt i kroppene deres? Hvordan kjennes det ut å spille noe som ble innøvd for 12 teaterproduksjoner siden?

Etter en uke i dette teaterkabinettet, der tiden snurret bakover, framover, på kryss og tvers og til siden, kunne jeg invitere gamle samarbeidspartnere til en felles improvisasjon, og jeg innledet med en slags kronologisk omvisning:

Et teaterbarn blir voksen

Teater Fot har blitt 20 år, og et voksent teater. Selv om jeg begynner å bli gammel, så er Teater Fot fortsatt ungt og levende! Hvis jeg betrakter dette teatret som et av barna mine, (slik Cirka Teater var en litt krevende storesøster for Anne Marit og Gilles sine barn, og slik Anne Marit nå er en slags gudmor eller skytsengel for Teater Fot:), så har hun lille her også klart seg rimelig bra i oppveksten, på

tross av magre økonomiske kår og i hard konkurranse med mammas andre jobb på Dronning Mauds Minne. Men hun har vært ganske sterk og selvstendig og gått sine egne veier, og det har vist seg å være både lurt og bærekraftig. Det er jo ingen selvfølge å overleve i dagens teaterlandskap! Det ser vi tydelig rundt oss og i mediene. Det er tøffe tider.

Hvorfor Teater Fot?

Så hvordan ble dette teatret til?

Først navnet: For å registrere en virksomhet, må den ha et navn. Og det ble Teater Fot. Det handler jo om utgangspunktet i det kroppslige, og føttene er grunnleggende. Det er føttene som får oss opp og stå, gå på egne bein, tråkke i våre egne – eller andres – sko. Føttene bringer oss ut i verden og tar oss med på tur, de setter oss i bevegelse, de kan få oss til å hoppe og sprette og danse.

Når vi hører god musikk eller blir begeistret for noe, da får vi fot! Å få fot på noe - ja det kan være en god ide som tenner gnisten, eller en aktivitet som du bare MÅ gjøre! Og sånn har vel dette teatret blitt til. Jeg får fot på noe. Jeg bare må!

Jeg hadde sett en del spennende barneteater, blant annet av Suzanne Osten, og jeg ville lage teater for de minste som ikke var underholdning, men Kunst! «Barnteater som Konst!» var hennes slagord. Suzanne var ikke redd for å ta opp vanskelige tema, sårbare tema, hun så på barndommen som en stor ressurs uansett hva du hadde gjennomlevd, og hun oppfordret oss til å hente fram minner fra vår egen barndom som utgangspunkt for barneteaterkunsten. Barndomsminner har vært utgangspunkt for flere av de prosessene som dere ser reminisenser fra her.

Små ting, dukker og figurer har spilt viktige roller i Teater Fots forestillinger, og de synligjør et tema som interesserer meg og som har fulgt meg underveis: Forholdet mellom det Minste og det Største, mellom Liten og Stor, mellom Høyt og Lavt.

Lille Vind 2003

Jeg vil starte omvisningen min her, med det aller første teaterstykket jeg laget, med utgangspunkt i et barndomsminne, og fordi jeg fikk fot!

Lille Vind (Bjørn Endreson) var et eventyr jeg elsket da jeg var liten. Det handlet om en liten indianergutt - fra hopistammen i Arizona¹ - som fikk en ørnevenn. Ørnen lærte ham å fly og reddet ham ned fra et høyt fjell ved å gi fra seg alle fjærene og dermed også sitt eget liv. Fortellingen fikk meg til å gråte. Den kjentes viktig. Og jeg ville fortelle den videre.

Så jeg laget en liten dukke. Det vil si. Jeg resirkulerte en liten dukke - som jeg hadde lekt med som liten. Og denne dukken fikk hovedrollen i stykket. Jeg fikk muligheten til å utvikle dette som et slags visuelt figur- og fortellerteater for 2-åringer i Musikkmanesjens Hus i 2003.

Lille Vind elsket å gå lange turer i ørkenen for å lete etter blå steiner, og jeg lærte min Lille Vind å gå! Jeg puttet fingerlommer bak på leggene hans, så fingertuppene ble til sko, og han kunne både gå, springe og hoppe. Han fikk fot! Men han lærte også å fly – føttene lettet fra bakken og tok ham med på en reise...

Og skoene hans var røde...

De Røde Skoene 2008-2014

Jeg var ikke oppmerksom på denne sammenhengen før jeg tok frem dukken nå etter 20 år, og oppdaget de røde skoene hans. En rød tråd som vever en sammenheng jeg ikke hadde sett.

De Røde Skoene oppdaget jeg på en familietur til Danmark i 2005, der vi besøkte HC Andersen-museet i Odense, og jeg fikk vite at min oldemor Henriette Sofie Claudi kom til Norge fra Odense. Hennes far, regnemester Hansen hadde arbeidet på Lahns Stiftelse, en skole for hjelpeløse barn, der Hans Christian trakk sine barnesko...

Eventyret De Røde Sko (1845), av HC Andersen dannet startpunktet for et prosjekt som skulle komme til å vare i seks år. Røde sko ble en ny besettelse, for her fikk jeg skikkelig fot!!! Og dette prosjektet ble det første av en rekke forskningsprosjekter om teater for de minste barna med Teater Fot.

Her ser dere bilder av utøverne i forestillingen, tatt av Anne-Line Bakken.

Hilde Bjerkeskaug, Line Strøm og Terese Vangstad,

Tone Pernille Østern var med som koreograf, og Tor Haugerud som komponist og musiker.

Forestillingen er bygget over eventyret som handler om den lille jenta Karen som blir besatt av et par røde sko. De røde skoene er magiske, og får henne til å danse. I eventyret er besettelsen gjensidig, fordi skoene sitter fast, de tar over styringa, lever sitt eget liv og gir seg ikke før jenta bønnfaller bøddelen om å hugge av henne føttene! Så danser føttene videre inn i skogen...

De som tar på seg røde sko, er nødt til å danse! Skoene danser av seg selv, og i stykket vårt blir skoene levende gjennom figurteater, sang, musikk og dans. For ettåringene handler det om å finne ny kraft til å gå på egne ben, til å løpe dit du vil, og leke med det som frister mest! Var det mulig å slippe denne kraften løs på scenen?

De Røde Skoene dannet forskningsmaterialet i min doktorgrad, som ble levert og disputert i 2014. På denne måten opplevde jeg at hele prosjektet virkelig fikk sitt eget liv og fikk utvikle seg gjennom alle faser av en kunstnerisk prosess, gjennom tre ulike format; forestillingen, installasjonen Rød Sko Savnet og dansekonsernten Mamma Danser (2011). Forestillingene turnerte land og strand på festivaler, i utlandet og til sist på en tidlig versjon av barnehagesekk i Møre og Romsdal i 2010.

Og her (klikk på bildet) er dokumentarfilmen om prosjektet, laget av Marte Valle Sannes.

I årene etterpå er forskningsmaterialet og videodokumentasjonene blitt flittig brukt i undervisning av barnehagelærere, kanskje i så stor grad at noen har blitt lei av hele konseptet!? Det handlet jo om å la småbarna få delta fysisk i forestillingen, hvis de selv ønsket det, og det var jo radikalt - på den tiden. Jeg tror ikke denne ideen falt i god jord hos alle, for det ble en del debatt rundt dette med barns deltakelse - må de på død og liv få leke på scenen, nå da? Er ikke den betraktende tilskuerposisjonen en like gyldig form for deltakelse?

Og dette bringer oss til neste prosjekt, som undersøkte nettopp deltakelse og interaktivitet i scenekunst for barn.

Du skal få høre fuglesang 2012

For å svare på spørsmålet først: Nei, man MÅ slett ikke la barna delta fysisk på scenen. Det finnes mange ulike former for deltakelse, og de bør tilpasses aldersgruppa, eller målgruppa, som man gjerne kaller barnepublikummet.

Fuglesangprosjektet sprang ut av et møte med en nattergal en tidlig morgenstund – som imponerte meg så grundig at jeg ikke kom over det... Fuglesang-prosjektet skulle handle om lek, barnekultur, musikk og fugler, og undersøkte skuespilleres interaktivitet i møte med ulike aldersgrupper, og med ulike former for deltakelse. Her fikk jeg en co-produksjonsavtale med Trøndelag Teater, og jeg koblet meg på et utviklingsprosjekt om interaktivitet og deltakelse i scenekunst for barn, SceSam (ledet av Lisa Nagel) som vi etterpå skrev en bok om sammen (Hovik & Nagel, 2017).

Du skal få høre fuglesang besto av tre forestillinger. Spurv (0-2), Nattegal (3-5) og Hakkespett (6-9) fikk hver sin fugl, hver sin aldergruppe og hver sin komponist. Skuespillerne var Live Strugstad, Janne Britt Rustad og Andreas Medbøe Thoresen og musikerne var friimprovisasjonsgruppa EnEnEn, med Michael Duch, Eirik Hegdal og Tor Haugerud.

Fra jubileumsinstallasjonen på Rosendal Teater i november 2024

I midten er scenografien til **Spurv**, med ullsola og reiret, skapt av Ingrid Becker i 2012. Spurv spilte over 100 forestillinger, og turnerte internasjonalt helt fram til 2018, og er nok den mest populære av alle forestillingene vi har laget. Forestillingen henvendte seg til de aller yngste, og ble skapt på samme dramaturgiske lest som Mamma Danser (2011), med en dynamisk veksling mellom stramt koreograferte, musikalske komposisjoner og barnas frie deltakelse. Musikken var åpen og lyttende, med Michaels trygge gyngende bassløp, munnspill og et enkelt spurvetema, sammen med Tors lekne rytmer.

Nattergal er min egen favoritt, men den fant dessverre ikke fram til målgruppa, som var barn fra 3-5 år. Det fantes ingen barnehagesekk på denne tiden, og forestillingen ble skapt for å spilles i en blackbox. Nattergal var også inspirert av HC. Andersens eventyr Svinedrengen og Nattergalen, og handlet om en prinsesse som ønsket seg alt hun ikke kunne få, og som aldri ble fornøyd med det hun fikk. Strålende spilt med Live som prinsessa (som miniatyr i fugleburet til venstre i bildet), Tor som Keiseren og Eirik som Nattergalen.

Barna fikk delta med gode forslag til hvordan å få prinsessa blid, gaver som ble improvisert fram til stor fornøyelse av musikerne og skuespillerne. Til sist får barna være med på scenen i det «dansende fugleorkesteret», og endelig dukker Nattergalen opp. Det var jo ikke alle tingene, men den vakre nattergal-musikken prinsessen ønsket seg!

Hakkespett var den strammeste og «kuleste» av forestillingene i trilogien. Her er koreografien inspirert av Samuel Becketts «Kommer og går», og temaet er mobbing. Denne forestillingen var både humoristisk og spennende, og heldigvis fikk vi den ut på en skolesekkturne. De yngste skolebarna fikk

møte Janne Britt og Andreas som «gale fugleforskere» på leting etter en hakkespetter utenfor spillestedet, og fikk bli med på letinga.

TrommeTor var selvsagt mesterhakkespetten i spillet der Live som den utsatte lille dvergspetten blir utestengt av de kuleste hakkespettene. På et punkt i forestillingen sitter 150 1. og 2. klassinger musestille i salen mens den skadede dvergspetten sleper seg langs gulvet. I neste scene hylar de høyt av fryd når det svarte silketeppe flagrer over hele publikumsområdet, og dvergspetten bruser med fjærene. Også her er det musikken og dansen som bringer hakkespettene sammen igjen.

Verken fugl eller fisk 2017

Den levende musikken, der musikere samspiller i øyeblikket, i både komponerte og improviserte forløp, har blitt et kjennetegn i Teater Fot. Det samme kan jeg si om betydningen av gode materialer og funksjonelle, estetiske scenografiske ideer.

I 2017 startet et kunstnerisk utviklingsarbeid med «rare dyr», som ennå ikke er avsluttet, og som har funnet stadig nye format, målgrupper, spillesteder og forestillingskonsept: Verken Fugl eller Fisk har liksom forsøkt å unnsnippe alle kategorier og ferdige resultater. Dette er et prosjekt som bare fortsetter og fortsetter i en stadig og pågående utforskning av mellomrommene og det udefinerte. Prosjektet utforsker alt som befinner seg mellom fugl og fisk, mellom alle motsetninger, i mangfoldige og stadig nye rom.

Så vi har gjennom årene blitt en stor gjeng, som har bidratt inn, og skiftet litt underveis. Jeg tror vi teller til sammen ca 18 personer fordelt på de ulike versjonene Verken fugl eller fisk (2017), Baby Becomings (2018), Begynnelser (2018), Animalium (2019) og Himmel og Hav (2020).

Den scenografiske ideen om tusen platåer kom først, og ble utviklet som en reise ned gjennom mange ulike verdener, som en slags form for arkeologisk utgravning. Etter hvert utvidet vi vår verden og startet helt ute i verdensrommet. Vi reiste ned på jorda, og videre ned på havets bunn

«Nå skal vi reise bakenfor alt
Bortenfor varmt og utenfor kaldt
Til stjerner og måner og store planeter
Til havklodens flyvende fisk og maneter
Vi reiser tilbake i tid og rom
Vi reiser i teatrets liksom som om...»

Fuggelfiska: Ibrahim Fazlic og Gunhild Hjertaas

I samarbeid med billedkunstner Anne Helga Henning fikk vi havbunn og flate dyr av gamle ulltepper og kniplingsduker, og en plastverden limt sammen av gamle plastposer. Billedkunstner Solveig Lønseth

skapte havsilken som bølget over havbunnen. Hun satte inn silken med cyanotypi, eksponerte den i sola og vasket / fikserte den fantastiske blåfargen i havet, og hun ga oss på denne måten noen nye dimensjoner av materialitet inn i prosjektet. Havsilken bar med seg både sol og hav, og skapte magiske rom i forestillingen.

Med dette prosjektet ble betydningen av affekt i scenekunst for barn undersøkt både filosofisk, materielt og emosjonelt, og både skuespillere og musikere deltok i undersøkelsen gjennom å utvikle sine karakterer og komposisjoner i møte med «rasabox»-metoden.² Her blir grunnaffekter som glede, sorg og begjær utviklet både kroppslig og lydlig.

Med Tor Haugerud, Siri Gjære og Rohey Tallah som komponister, fikk forestillingen et mangfoldig musikalsk uttrykk basert på sang og trommer. En kritiker uttrykte det slik: «Musikken er perkusjonsbasert og høres ut som den har reist over hele verden for å komme til Trondheim akkurat til denne premieren. Den har et rituelt preg, og er samtidig full av fart og flyt.»³

Det må sies at forestillingen egentlig fikk hard medfart av kritikeren, men at det både virket produktivt og igangsettende for den videre prosessen. Blant annet fikk vi en gjenopptakelse, der vi fikk med oss poeten Marte Huke på manusutvikling, noe som ga prosjektet enda et lag; en litterær dimensjon.

Verken fugl eller fisk, og særlig den siste versjonen Himmel og Hav, ble et komplekst verk med mange stemmer og uttrykksformer på ett brett, og kanskje var det selve kompleksiteten som skapte behov for forenkling og en ny retning.

Internasjonalt verksted på ASSITEJ-festivalen i Kristiansand i 2019

Animalium 2019-25

Animalium skrellet vekk alt annet enn utøverne, og utviklet et slags «stammespråk» som kunne benyttes over alt, til enhver tid og i alle slags rom. En helt åpen form, basert på improvisasjon og enkle samspillsregler dannet plattform for Animalium. Det startet mest som et eksperiment som transformerte utøverne vekk fra scenografien og inn i nye rom, både ute og inne: Rare dyr dukker opp på stadig nye steder for å undersøke omgivelsene med et slags ikke-menneskelig perspektiv. Vi snuser og lytter, svinser, svanser og danser i flokk.

Animalium utviklet seg i samarbeid med mange ulike kunstarenaer; Besøk på flere ulike utstillinger i Trondheim Kunsthall, åpning av Rosendal Teater, verksted på ASSITEJ-festivalen i Kristiansand, Nils Aas Kunstsenter, Kimen kulturhus, Trondheims biblioteker og på barnehageturneer i fylket. Dette ble et veldig turnevennlig prosjekt, som vi har vist i mange år, og som vi fortsatt får oppdrag med.

I mars 25 spiller vi i Teatergata på Trøndelag Teater, og det er Tor, Anne Marit og jeg som skal liste seg rundt langs vegger, vinduskarmer, gelendre og søyler, for å skape undring over den merkelige menneskeskapte verden vi har havnet i.

Operafrø 2023

Interessen for det mer-enn-menneskelige kommer kanskje best til syne i Teater Fot sitt aller siste prosjekt Operafrø. Med utgangspunkt i bestemte trær (bøk, alm, lønn, kastanje) i Ringve Botaniske Hage, og i samspill med frøene fra disse trærne har vi undersøkt samspill mellom ulike arter og med babyer under ett år som målgruppe. Dette har vært et annerledes prosjekt der naturen og et økosentrisk perspektiv har ledet oss på veien. Med Vivaldis musikk fra De fire årstidene (1723), operasang (Lars Eggen, Ola Marius Ryan og Sivert Jullumstrø) og trommer (Tor Haugerud) har vi lekt og improvisert med kjente melodilinjer, og skapt et stykke rituelt teater både ute i hagen og inne på loftet i Wesselhuset på Ringve. Med Amalia Fonfara som seremonimester lyttet vi oss fram til en form og et samspill med stedet, trærne, frøene og publikum. Kostymedesigner Berit Haltvik With hjalp oss inn i frøenes verden ved å skape de mest fantastiske kostymer og frø-hatter, som vokste og endret seg i takt med årstidene.

Disse hattene og kostymene befinner seg nå i en kostymeutstilling på Ringve Musikkmuseum, og kan oppleves der gjennom hele 2025. De skal stå helt fram til neste høst - med noen små pauser. Vi håper å få spilt noen av årstidene underveis, men nå er det jo blitt trangere kulturtider, så vi får bare fortsette å søke om støtte.

Miniatyrteater med Høstfrø i utstillingsmonter på Ringve Musikkmuseum: Amalia Physalia, Fru Bøk, Kastanjeprinsen, TrommeTor med Almehatt og LønneLars danser på et kastanjeblad.

Tilbake til spørsmålene om et teater og et kunstnerskap har en utviklingslinje, eller går i sirkler omkring den samme tematikken, så viser dette tilbakeblikket begge deler: Det finnes tematikker som berøres igjen og igjen, som for eksempel besettelsen, dansen, musikken og den ville naturen. Sirkelen er et stadig tilbakevendende grep. Men det finnes også en utviklingslinje, som peker mot det ukjente og udefinerte. En forskende tilnærming til teatrets muligheter har ledet til stadig nye spørsmål og utprøvinger.

I prøvesalen på Rosendal opplevde jeg at tiden løste seg opp. Når røde sko møter operafrø, er det opplagt at teaterrommet kan romme ulike tider. Da EnEnEn plukket opp musikken til Spurv, fikk både jeg og Live en spontan og affektiv reaksjon, der vi liksom plutselig var der, i 2012 eller 2016 eller 2018, rundt spurvereiret, i en eller annen by, et annet sted i verden. Forestillingene lever fortsatt i kroppene våre og gjenkjennelsen, minnet og følelsen er til stede her og nå. Det oppsto et streif av teatermagi, som føyk forbi i tidens strøm.

Og her står Teater Fot i dag. Like fattige som da vi startet, men lykelige og fornøyd med 20 år i manesjen. Takk til alle som har vært med på ferden, uten dere ville vi ikke hatt noen fot!

Hilsen Lise 28.11.2024

¹ Jeg leste akkurat om hopiene at navnet betyr «de fredelige», at samfunnet er matriarkalsk og at de i stor grad har beholdt sine tradisjoner og ritualer. <https://snl.no/hopi>

² Rasabox øvelser er utviklet fra gammel indisk skuespillertrening basert på grunnaffektene «navarasa» av Richard Schechner. <https://rasaboxes.com/>

³ Frøslund, Karen Nystøl (27.4.2018) Periskop. <https://periskop.no/lag-pa-lag-mon-tro-hvor-kjernen-finnes1/>